

الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی بر اساس مبانی قرآن و روایت های معصومین^۱

صدیقه محمدجانی^۲، محمد حسین یارمحمدیان^{۳*}، محمدباقر کجباغ^۴ و عباس قلناش^۵

تاریخ پذیرش: 95/6/23

تاریخ دریافت: 95/2/11

چکیده

هدف از انجام این پژوهش تدوین برنامه درسی تربیت جنسی بر اساس مبانی قرآن و روایات معصومین (علیهم السلام) بوده است. روش بکار رفته در این پژوهش تحلیل محتوای کیفی از نوع استقرایی است. حوزه پژوهش شامل کتاب ها، مقاله ها و متون اسلامی مرتبط با تربیت جنسی بود. از جمله متون و منابع اصیل اسلامی چون قرآن کریم و بسته محتوایی (نرم افزار) جامع الاحادیث بوده است. کل قرآن کریم مطالعه شده است و برای روایات نیز بر اساس نمونه گیری هدفمند، احادیث و روایت هایی که با ابعاد تربیت جنسی مرتبط بوده اند، به عنوان نمونه انتخاب شده است. ابزار گرد آوری داده ها فیش بوده که متناسب با حوزه های موضوعی و عناصر برنامه درسی این فیش ها طبقه بندی شده و با رویکرد استقرایی تلاش انجام گرفت تا طبقات اصلی و فرعی عناصر برنامه درسی تربیت جنسی استخراج و در قالب جدول هایی ارائه شود. برای بررسی اعتبار داده ها از نظرهای متخصصان علوم تربیتی بهره گرفته شد. الگوی استخراج شده از برنامه درسی در اختیار آنان قرار گرفت و ضمن مشورت، اقدام های اصلاحی روی آن انجام گرفت. بر اساس مبانی قرآن هفت مقوله اصلی یا طبقه چون؛ توجه به گزینه جنسی به عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ دهی به گزینه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک دامنی، رعایت حریم روابط در ارتباطات خانوادگی و اجتماعی، پرهیز از ناهنجاری جنسی و تولید نسل و بر اساس روایات معصومین نیز هفت مقوله اصلی شامل؛ توجه به گزینه جنسی به عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ دهی به گزینه جنسی، معاشرت و

1- این مقاله مستخرج از رساله دکتری دانشجو در رشته برنامه ریزی درسی می باشد.

2- دانشجوی دوره دکتری تخصصی برنامه ریزی درسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

3- استاد تمام گروه علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

4- استاد تمام گروه روان شناسی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

5- استادیار گروه علوم تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

*- نویسنده مسئول مقاله: mhyarm@yahoo.com

تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک دامنی و رعایت حریم روابط، توجه به سنت پیامبر، تولید نسل استخراج گردید و بر اساس مقوله های اصلی استخراج شده در عنصر هدف های برنامه درسی تربیت جنسی برای سه بعد شناختی، عاطفی و مهارتی دوازده مولفه هدف استنباط گردید و نیز برای رئوس محتوای کتاب های درسی پنج محور اصلی و بیست و شش عنوان مبحث مطرح شد. برای روش های یاددهی -یادگیری دو طبقه روش یعنی روش های مستقیم با چهار نوع روش و روش های غیر مستقیم با پنج روش یاددهی یادگیری پیشنهاد شد. برای ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی با تاکید بر ارزشیابی کل برنامه درسی و نیز ارزشیابی برنامه درسی تجربه یا کسب شده، مقوله ها معرفی گردید.

واژه های کلیدی: تربیت جنسی، برنامه درسی، برنامه درسی تربیت جنسی، دوره نوجوانی.

مقدمه

تربیت زمینه سازی برای بروز و ظهور استعداد های گوناگون انسان می باشد و همه ابعاد وجودی انسان بایستی در فرایند تربیت مد نظر قرار گیرند (Gholtash, 2012). بنابراین، تربیت جنبه های گوناگونی دارد مانند تربیت دینی، اجتماعی و جنسی. در این بین، هر قدر که تربیت جنسی از اهمیت برخوردار است، به همان اندازه هم مورد فراموشی و غفلت واقع شده است. تربیت جنسی فرایندی است که به واسطه آن اطلاعات و آگاهی های لازم درباره آناتومی بدن، تحولات جنسی و جسمی، فرایندهای تولید نسل بشر و... به نوجوان داده می شود (Maduakonam, 2001). تربیت جنسی فرایند کسب دانش و آگاهی های مرتبط با جنسیت و نوع می باشد به گونه ای که فرد بتواند بر آن اساس مسئولیت پذیری لازم در قبال تصمیم ها و رفتارهای جنسی را در همه مراحل سنی و زندگی داشته باشد (Eser, 2008). سازمان بهداشت جهانی¹ (WHO) تربیت جنسی را لازمه سلامت جنسی می داند و به گونه تربیت جنسی و سلامت جنسی را تقریباً به یک معنا بکار می برد. بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، بهداشت جنسی عبارتست از هماهنگی میان ذهن، احساس و جسم که جنبه های اجتماعی و عقلانی انسان را در مسیر ارتقا شخصیت، ایجاد ارتباط و عشق قرار می دهد و هر گونه اختلال که منجر به ناهماهنگی و در نتیجه عدم رضایت از رابطه جنسی شود، می تواند نارسایی کنش جنسی را به همراه داشته باشد (به نقل از: ناز²، 2014).

¹- World Health Organization

²- Naz , R

در تربیت جنسی (همانند کل تعلیم و تربیت)، به ارایه یک بینش کلی حاکم بر همه رفتارها و پدیده‌ها و نبایدهای آموزشی و تربیتی نیاز است؛ به گونه‌ای که بین آن‌ها نوعی ارتباط، انسجام، نظم و هماهنگی ایجاد کند. این بینش، بنا به ماهیت خود، از منشای فراتر از تجربه و دید صرفاً مادی سرچشمه می‌گیرد زیرا تجربه، در اصل «جزء نگر» است، ولی بینش باید نظرگاهی «کل نگر» داشته باشد و از مقامی بالاتر بر انسان، رفتارها، آموزش‌ها و تربیت‌های او نظاره کند. این خلأ بزرگی است که در آموزش و پرورش امروز احساس می‌شود و باید با روی آوردن به وحی و با اتکالی به بینش کلی برگرفته شده از آن، به نظامی نو در تعلیم و تربیت (بوژه در تربیت جنسی) دست یافت (Faghihi, 2008).

دوره نوجوانی مرحله حساس و بی‌ظنیری از مراحل زندگی فرد می‌باشد. دوره نوجوانی دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی اولیه است (Eser, 2008). در این انتقال فرد تغییراتی را تجربه می‌کند، در بعد جنسی نیز این تغییرات خود را نشان می‌دهد. اغلب نوجوانان سنین 12 تا 17 سالگی ویژگی‌های رشدی جنسی زیر را دارا هستند:

- نقش جنسیتی خود را می‌دانند و با نتایج و پیامدهای ابراز تمایلات جنسی آشنا هستند.
- مولفه‌های سلامت جنسی و رابطه سالم جنسی و یا روابط ناسالم جنسی را می‌دانند.
- فهمی روشن از پیامدهای روابط جنسی چون احتمال بارداری بیماری‌های مقاربتی چون ایدز دارند و می‌توانند انتخاب آگاهانه‌ای در این ارتباط داشته باشند.
- از نقش رسانه‌ها در ارایه دانش‌ها و استنادات مرتبط با مسایل جنسی آگاهی دارند.
- ظرفیت لازم برای یادگیری روابط بلندمدت، عشق ورزی و... را دارند.
- از جهت گیری جنسی¹ خود آگاه می‌باشند (این متفاوت با رفتار جنسی می‌باشد (Huberman, 2015).

یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های پدر و مادرها در جامعه شلوغ و پرهممه امروزی، تربیت و سلامت جنسی نوجوان‌شان می‌باشد. در شرایطی که کارشناس خبره در این زمینه کم است و بسیاری از افراد مدعی، با اطلاعات ناقص و در بیش‌تر موارد نادرست خود موجب انحراف افکار عمومی می‌شوند، جا دارد با توجه ویژه و عمیق به مبانی دین مبین اسلام و پیشرفت‌های علمی دانشمندان متعهد و انطباق آن با موازین شرع اسلامی، زمینه آموزش جوانان و نوجوانان فراهم شود. لذا با توجه به تغییرات جسمی در این دوره و با توجه به زمانی که نوجوانان در آن واقع شده‌اند که هم محرک‌های جنسی به فراوانی یافت می‌شود و هم می‌توانند به راحتی به این محرک‌ها دسترسی یابند، لذا پرداختن به آن امری ضروری و ملزم است.

¹ - Sexual Orientation

پیشینه پژوهشی

جیلیام و همکاران (Gilliam and et al, 2016) پژوهشی با عنوان مطالعه میدانی برنامه درسی مبتنی بر بازی برای تربیت جنسی بمنظور سنجش مقدار سهولت و پذیرش اجرای این برنامه با رویکرد کمی و کیفی انجام دادند که نتایج نشان دادند دانش آموزان علاقه زیادی به طرح پرسش و مشارکت در بحث بویژه در بخش پرسش از دکتر از خود نشان دادند و نیز آن‌ها علاقه بیش تری به درک عمیق مسایل مرتبط با این حوزه را در خود یافتند. امی ونگ و لاوارنس لام (Man-Yee Emmy Wong, Tak-Ming Lawrence Lam, 2013) در پژوهشی با عنوان بررسی دانش، نگرش و ارزش‌های نوجوانان مهاجر چینی در هنگ کنگ با هدف تبیین تفاوت دانش و نگرش‌های جنسی مهاجران با افراد بومی به این نتیجه رسیدند که نوجوانان مهاجر دانش‌های کم تری نسبت به مسایل و مولفه‌های جنسی خود داشتند. فنتاهان و همکاران (Fentahun and et al, 2012) در پژوهشی با عنوان بررسی ادراکات و نگرش‌های والدین، معلمان و دانش‌آموزان پیرامون تربیت جنسی در مدارس، به این نتیجه رسیدند که همه مشارکت‌کنندگان در پژوهش نگاه و نگرشی مثبت نسبت به طرح مسایل جنسی در برنامه‌های درسی مدرسه داشتند و همگی اعلام نیاز نسبت به برنامه تربیت جنسی در مدرسه داشته‌اند. ادوین و لوپز (2010) در تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مدارس اسپانیا دریافتند که کمبود برنامه‌های آموزش جنسی در مدارس این کشور، نقشی مهم را برای معضلاتی هم چون عفونت‌های جنسی و افزایش نرخ بارداری در میان نوجوانان ایفا کرده است.

ابراهیمی هرستانی، مهram و لیاقتدار (Ebrahimi Harestani, Mahram and Liaghatdar, 2015) در پژوهشی با عنوان واکاوی برنامه درسی مغفول برای تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی با هدف بررسی وضعیت تربیت جنسی در برنامه درسی دوره متوسطه اول به این نتیجه دست یافتند که اقدام‌های آموزش و پرورش پاسخ‌گوی نیازهای دانش‌آموزان در این دوره نبوده و توجه کافی در فرایند تربیت جنسی دانش‌آموزان نشده است. بلند همتان (Boland Hemmatan, 2014) در پژوهشی با عنوان بازنمایی تجارب زیسته والدین از چگونگی آموزش اخلاق جنسی به فرزندان خود، به این نتیجه رسیدند که والدین هیچ آگاهی از چیستی و چگونگی تربیت جنسی ندارند و رویکرد آن‌ها در رویارویی با این مسئله اقتضایی بوده بدان معنا که وقتی درگیر مشکل می‌شوند، اقدامی خواهند داشت. افزون بر این، هراس و دلهره شدیدی نسبت به اخلاق جنسی فرزندان خود داشته‌اند.

در بررسی اجمالی پژوهش‌های صورت گرفته درباره تربیت جنسی این نکته آشکار می‌شود که بیش تر پژوهش‌ها ضرورت توجه به این حوزه را مطرح کرده‌اند. نکته‌ای که می‌توان به آن اشاره کرد هیچ پژوهشی تا آن جایی که این پژوهشگر بررسی کرده است، تدوین برنامه درسی تربیت

جنسی را مد نظر قرار نداده است. بیش تر این پژوهش ها به صورت موردی یا میدانی به بررسی جنبه ای از تربیت جنسی پرداخته اند، بنابراین ضرورت انجام پژوهش با استناد به سیمای پژوهش های انجام گرفته بیش از پیش مشخص می شود.

پرسش های پژوهشی

پرسش اصلی

برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت ها معصومین (علیهم السلام) چیست؟

پرسش های فرعی

- بر اساس آیات قران و روایت ها معصومین (علیهم السلام) هدف های برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان چیست؟

- سرفصل محتوای برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت های معصومین (علیهم السلام) چیست؟

- روش های تدریس برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت های معصومین (علیهم السلام) چیست؟

- روش های ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت های معصومین (علیهم السلام) چیست؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف از جمله پژوهش ها کاربردی است و روش پژوهش، کیفی از نوع تحلیل محتوای استقرایی (تحلیل محتوای متعارف)^۱ است. که براساس آن به تبیین مطالب مرتبط با تربیت جنسی و برنامه درسی تربیت جنسی و استخراج مضامین بر اساس آیات قران و روایت های معصومین (علیهم السلام) پرداخته شده است.

استفاده از رویکرد استقرایی که از آن با عنوان تحلیل محتوای متعارف هم نام برده می شود، بیش تر زمانی ضرورت می یابد که داده های کافی درباره یک پدیده وجود ندارد و پژوهشگر می خواهد دانش زمینه ای لازم را در این باره فراهم کند. این شیوه تحلیل محتوا بیش تر به دنبال کاهش داده ها و ارایه توصیفی دقیق پیرامون یک موضوع است. در این جا هدف پژوهش استقرایی،

¹ - Conventional Content Analysis

کمک به پدید آمدن یافته های پژوهش از راه توجه به مضامین مسلط و متداول در داده هاست (Thomas, 2006).

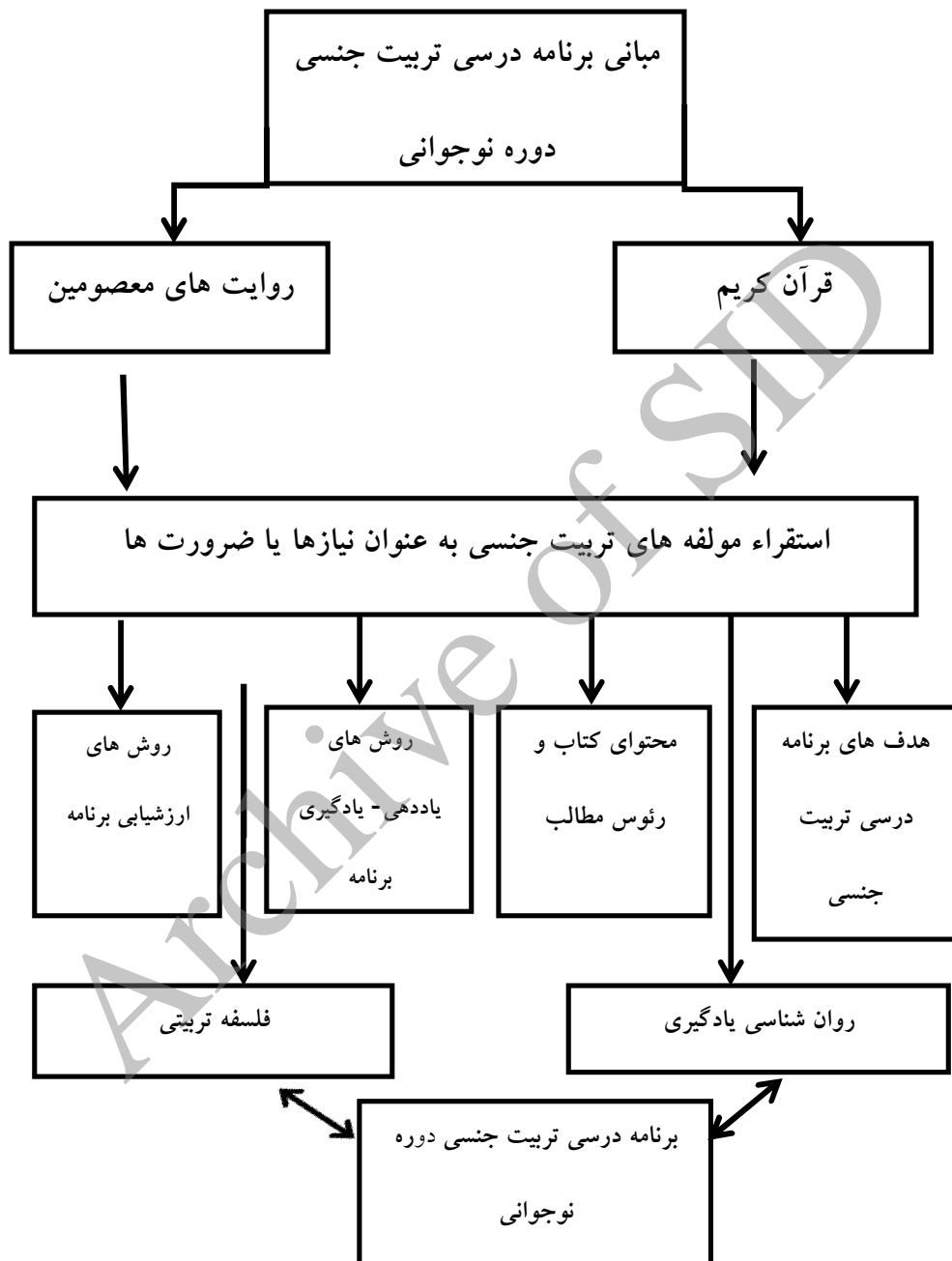
حوزه پژوهش شامل کتاب ها، مقاله ها و متون اسلامی بود؛ از جمله قرآن کریم و نهج البلاغه و نیز نرم افزار جامع الاحادیث که تجمیعی از متن کامل 431 عنوان کتاب در 1153 جلد، شامل منابع روایی شیعه به همراه ترجمه و شرح، مشاهده ترجمه ها و شروح در کنار متن اصلی کتاب در موضوع های: اخلاق، ادعیه، تاریخ، تفسیر و... می باشد. در مطالعه مبنای قرآنی نمونه گیری انجام نشده است بلکه کل قرآن مطالعه شده است، اما در حوزه روایات از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شد، یعنی احادیث و روایاتی که با ابعاد تربیت جنسی مرتبط بوده اند، به عنوان نمونه انتخاب شده است. نرم افزار جامع الاحادیث قابلیت جستجوی کتاب ها، جستجوی عبارت، جستجوی واژه و... را دارد که برای جستجوی مولفه های تربیت جنسی مستخرج از قرآن از همه ابزارهای و امکانات موجود در این نرم افزار استفاده شد.

در این پژوهش برای تعیین باور پذیری یافته ها در سطح تحلیل محتوا، پس از تجزیه و تحلیل و تدوین چارچوب اصلی برنامه درسی تربیت جنسی همراه با مقوله ها، مضامین اصلی و نتایج بدست آمده در اختیار کارشناسان حوزه تعلیم و تربیت قرار داده شد و پس از اخذ نظرهای آن ها اقدام های اصلاحی انجام و تجدید نظر انجام گرفت.

یافته ها

الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قرآن و روایت های معصومین (علیهم السلام) چگونه است؟

بر اساس مبانی نظری برنامه درسی، هرالگوی برنامه درسی جدا از موضوع آن بایستی عناصر اصلی ای چون هدف های برنامه درسی (هدف های یادگیری)، محتوا و رؤوس مطالب، روش های تدریس و اجرای برنامه درسی و روش های ارزشیابی را دست کم در بر داشته باشد. بنابراین، برنامه درسی تربیت جنسی با تاکید بر آیه های قرآنی و روایت های معصومین نیز نمی تواند فارغ از این عناصر اصلی برنامه درسی در نظر گرفته شود.

نمودار ۴- ۶ گوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت جنسی از منظر اسلامی.

جدول ۱ - مولفه های تربیت جنسی مستخرج از مبانی قرآن و روایت های معصومین
(علیهما السلام).

ردیف	مقاله های اصلی تربیت جنسی	مبانی قرآن	مبانی احادیث و روایت ها
۱	طبیعی بودن غریزه جنسی در انسان	سوره بقره آیه ۱۸۷ و ۲۲۳	پیامبر اکرم (ص) (الکافی، ج ۵، ص ۴۹۴، ص ۳۲۱). امام صادق (ع) (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۴ و ۱۰۶).
۲	توجه به غریزه جنسی به عنوان یک نیاز	سوره بقره آیه ۲۲۳، سوره روم آیه ۲۱	پیامبر اکرم (ص) (الکافی، ج ۵، ص ۳۲۱، ص ۵۰۸، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۵۸). امام صادق (ع) (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۴).
۳	ازدواج راه طبیعی و پذیرفته پاسخ دهی به غریزه جنسی	سوره شوری آیه ۱۱، سوره روم، آیه ۲۱، سوره مومنون، آیه ۶، سوره نساء آیه ۲۵	پیامبر (ص) (میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۲۵۰، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۶۲). امام صادق (ع) (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۴). دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۱۹۰). مکارم الاخلاق، ص ۱۹۶. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۱۹ و...
۴	معاشرت شایسته زن و مرد	سوره بقره آیه ۱۸۷ و ۲۲۳، سوره روم آیه ۲۱، سوره نور، آیه ۳۱، سوره نساء آیه ۳۴	پیامبر اکرم (ص) (الکافی، ج ۵، ص ۴۹۴، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۰۶). الکافی ج ۵، ص ۵۰۸، الخصال، ص ۴۰۷، فیض القدر، ج ۱ ص ۴۱۹، الفردوس، ج ۱ ص ۲۹۴، تذکره الموضوعات، ص ۱۲۶، المحجه البیضاء، ج ۳، ص ۱۱۰).
۵	عفت و پاک دامنی	سوره نور آیه ۳۰، سوره مومنون آیه ۵ و ۶، سوره مریم، آیه ۵۹، سوره نساء، آیه ۲۷	پیامبر اکرم (ص) (شیخ طوسی، ۱۴۱۴، شیخ صدوق، ۱۴۰۳). امام علی (ع) (میزان الحکمه، ج ۸، ص ۳۸۲۲، امام صادق (ع) (الکافی، ج ۲، ص ۷۹، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۴۹).
۶	رعایت حریم روابط در خانواده	سوره نور، آیه ۳۰ و ۳۱، سوره مومنون، آیه ۵۹، سوره نساء، آیه ۶ و ۵، سوره نساء آیه ۳۴	پیامبر اکرم (ص) (میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۲۶۶، امام صادق (ع) (نهج الفصاحه، ج ۲۰، ص ۳، الکافی، ج ۵، ص ۵۲۸، نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۸۶).
۷	تولید نسل	سوره شوری، آیه ۱۱، سوره مریم، آیه ۲۰	پیامبر (ص) (المحجه البیضاء، ج ۳، ص ۵۳، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۲۴۸). امام صادق (ع) (التوحید، ص ۱۳، بحار الانوار، ج ۳، ص ۶۲).

هدف های برنامه درسی تربیت جنسی

نخستین پرسش فرعی پژوهش این بود که بر اساس آیات قرآن و روایت های معصومین (علیهم السلام) هدف های برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان چیست؟
بر اساس آن چه که در مبانی قرآن و روایت ها ذکر شد و نیز دلالت های کلی این مبانی برای محتوای کلی برنامه درسی تربیت جنسی می توان هدف ها زیر را برای برنامه درسی برداشت کرد:

جدول ۲ - دلالت های مبانی قرآن و روایت ها در هدف ها کلی برنامه درسی تربیت جنسی دوره

نوجوانی.

مقولات فرعی	حیطه ها (طبقه های اصلی)	تم اصلی
شناخت هویت و نقش جنسی		
آگاهی از چگونگی تعامل شایسته با جنس مخالف		
شناخت نقش و ماهیت ازدواج	حیطه شناختی	
فهم نقش حیا و عفت در جامعه و روابط بین فردی		
ارزش قایل شدن برای غریزه جنسی و عدم نکوهش آن		هدف ها
تمایل و ارزش قایل شدن به جنس مخالف	حیطه عاطفی	برنامه
ارزش قایل شدن به ازدواج		درسی
توجه به عفت و نکوهش بی شرمی		تربیت
پاسخ شایسته دادن به غریزه جنسی و ارضای غریزه جنسی از راه های مشروع نظیر ازدواج		جنسی
	حیطه روانی - حرکتی	
جهت گیری رفتاری متناسب با نقش جنسیتی		
اقدام به ازدواج با فراهم شدن زمینه های آن		
رعایت حریم روابط در تعامل با جنس مخالف		

با تاکید بر مبانی برنامه درسی و نیز انتزاع انجام گرفته از مبانی قرآن و روایت ها، مقوله های فرعی و اصلی هدف های برنامه درسی تربیت جنسی در جدول 4-4 مطرح شد. بر این اساس، هدف های کلی و اصلی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی به شرح زیر مطرح می شود:

1- شناخت هویت جنسی، پذیرش آن و رفتارهای متناسب با نقش و هویت جنسی داشتن

در بعد شناختی تربیت جنسی توجه به توسعه ذهن و پتانسیل های شناختی مرتبط با مسایل و مولفه های تربیت جنسی مطرح می باشد، لذا، ادراک از هویت جنسی و نقش و کارکردهای آن در دوره نوجوانی بسیار مهم است و محتوای برنامه درسی و عناصر آن بایستی در وهله نخست برای ارتقای شناخت و ادراک فرد از چیستی هویت جنسیتی خود، جایگاه قایل شود. در بعد عاطفی توجه به موضوع یا مولفه در ابتدایی ترین سطح و ارزش گذاری به آن مولفه در سطوح عالی این بعد مطرح است. بنا بر این، توجه به گزینه جنسی به عنوان یک پتانسیل ضروری و حیاتی و نیز ارزش قائل شدن و عدم نگرش آن بایستی در محتوای برنامه درسی مورد تاکید قرار گیرد. در صورتی که آگاهی های متناسب با جنس و هویت جنسی را فرد دریافت کند و ارزش گذاری مناسبی داشته باشد، می توان مطمئن شد که جهت گیری های جنسیتی متناسبی در رفتارها خواهد داشت. بنابراین، با توسعه ادراکات از هویت جنسی و ارزش گذاری آن فرد از انحراف های جنسی به دور خواهد ماند و رفتار متناسب با نقش جنسیتی را بویژه در دوره نوجوانی که دوره شکل گیری هویت است، اتخاذ خواهد کرد.

2- شناخت از جنس مخالف، ارزش گذاری برای ارتباط و تعامل شایسته با جنس مخالف

دومین هدف برنامه درسی تربیت جنسی شناخت ماهیت، نقش و جایگاه جنس مخالف در یک ارتباط و تعامل شایسته و متناسب با ارزش ها و هنجارهای عرفی و شرعی می باشد. در دوره نوجوانی یکی از تمایلاتی که بر اثر بلوغ ظاهر می شود، تمایل به جنس مخالف است، این تمایل همراه با کشش های گزینه جنسی نیز می باشد. لذا، برنامه درسی تربیت جنسی دوره نوجوانی بایستی توجهی ویژه در راستای ارتقای شناخت فرد از ماهیت و نقش و جایگاه جنس مخالف داشته باشد. شناخت جنس مخالف و ارزش قایل شدن برای او باعث می شود که نوجوان از جهت گیری های عجولانه، ناپسند و خارج از ارزش های عرف و شرع پرهیز نماید و جلوی بسیاری از انحراف ها و خشونت های جنسی در رویارویی با جنس مخالف گرفته شود. متأسفانه به دلیل بی توجهی به این مقوله در برنامه درسی و مغفول بودن برنامه درسی تربیت جنسی، نه شناخت شایسته ای از جنس مخالف وجود دارد، نه زمینه تعامل شایسته و نه جهت گیری مناسب در فضایی که هر دو جنس در دوره نوجوانی حاضر باشند. پرسش های بی شماری در ذهن نوجوان پیرامون جنس مخالف وجود دارد که منبع پاسخ گویی به آن ها اغلب یا گروه دوستان می باشند یا مطالعات سطحی نوجوان از منابع هدایت نشده ای چون مطالب موجود در محیط های مجازی و اینترنتی که هر دوی آن ها کفایت لازم را در راستای ارتقای شناخت از جنس مخالف ندارند. بنابراین، نوجوان در رویارویی با جنس مخالف نمی تواند جهت گیری و تعاملی شایسته و مناسب داشته باشد و ذهن و وجود او در هنگام تعامل درگیر کنجکاوی ها و دغدغه در جهت پاسخ دهی به

پرسش های بی جواب مانده می شود و گه گاه جهت گیری های رفتاری ناشایستی چون برانداز کردن اندم و جوارح جنسی طرف مقابل، تجربه اضطراب و ... را خواهد داشت.

3- شناخت ماهیت ازدواج، ارزش قایل شدن برای آن و مبادرت ورزیدن به آن با فراهم شدن شرایط:

سومین هدف قابل استنباط برای برنامه درسی تربیت جنسی درک ماهیت ازدواج، جایگاه آن در نظام اجتماعی و مبادرت به آن با فراهم شدن کل شرایط و جهات می باشد. ازدواج به عنوان مهم ترین کانال پاسخ دهی به غریزه جنسی و نیز تجربه زندگی اجتماعی جدای از پدر و مادر و محارم نسبی، مورد تاکید ویژه اسلام می باشد. بنابراین، لازم است برنامه درسی تربیت جنسی در دوره نوجوانی هدف ها و محتوای لازم برای پوشش دادن این موضوع را داشته باشد. یکی از مهم ترین وقایعی که در نظام اجتماعی و خانواده تجربه می شود، ازدواج با فردی از جنس مخالف است. لذا، آموزش های پیش از ازدواج برای تجربه شایسته این واقعه مهم ضروری است، بسیاری از مسایل و مشکلات و کشمکش هایی که زوجین پس از ازدواج تجربه می کنند، به دلیل عدم درک ماهیت این رابطه و واقعه است. ازدواج یک پیوند شناختی، عاطفی و جسمانی است و این امر نمی تواند به حوادث و رخدادها واگذار شود. امروزه متأسفانه به دلیل مغفول ماندن برنامه درسی تربیت جنسی بسیاری از زوجین نارضایتی هایی را تجربه می کنند که ریشه آن به فقدان تربیت صحیح جنسی باز می گردد. بنابراین، توسعه شناخت و ارزش های نوجوان نسبت به ازدواج و فراهم کردن سرمایه شناختی، فکری و اجتماعی لازم برای مبادرت ورزیدن به ازدواج به عنوان یکی از هدف های اصلی برنامه درسی تربیت جنسی مطرح می شود.

4- شناخت حریم روابط، حرمت قایل شدن و جهت گیری رفتاری متناسب داشتن در روابط اجتماعی

چهارمین هدف قابل استنباط و استخراج از مبانی قرآنی و روایت ها برای برنامه درسی توسعه ادراک از حریم روابط بین فردی در خانواده و نظام اجتماعی، ارتقای ارزش های مرتبط با عفت در روابط و رعایت آن می باشد. توسعه آگاهی های فرد از مولفه ها و موقعیت های تحریک کننده غریزه جنسی و لزوم پرهیز از آن ها برای برقراری روابط سالم اجتماعی یک ضرورت است. در اسلام تاکید زیادی بر رعایت حریم ها شده است تا جلوی نابهنجاری های اجتماعی و نیز انحراف های جنسی گرفته شود.

رئوس محتوای برنامه درسی تربیت جنسی

پرسش فرعی دوم پژوهش این بود که سرفصل های محتوای برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قرآن و روایت ها معصومین (علیهم السلام) چیست؟

در برنامه درسی همواره یکی از اصولی که باید رعایت شود، همخوان بودن محتوای یادگیری با هدف ها در نظر گرفته شده می باشد. لذا بر اساس این اصل بایستی همخوانی ای بین هدف ها و رئوس محتوای در نظر گرفته شده وجود داشته باشد. بر همین اساس، برای محتوای برنامه درسی تربیت جنسی نیز سه بعد یا حیطه اصلی یادگیری بایستی در نظر گرفته شود. بر اساس مبانی قرآن و روایت ها و با عنایت به مبانی نظری برنامه درسی و پیشینه مطالعات در حوزه تربیت جنسی؛ مقوله های اصلی و فرعی رئوس محتوای برنامه و کتاب های درسی تربیت جنسی به شرح جدول زیر استخراج می شود.

جدول ۳ - رئوس محتوای برنامه درسی تربیت جنسی دوره نوجوانی.

تم اصلی	مقوله های اصلی	مقوله های فرعی
	جنسیت و انواع آن	جنسیت و انواع آن
	جنسیت و غریزه جنسی	هویت جنسی و نحوه شکل گیری آن غریزه جنسی (چیستی و ماهیت، دیدگاه اسلام، سایر مکاتب، جایگاه و نقش آن و...) رشد و بلوغ و غریزه جنسی (احتلام، عادت ماهانه و...) سلامت و بهداشت جنسی اعضاء و جوارح جنسی نظریات مرتبط با غریزه جنسی
رئوس محتوای برنامه درسی تربیت جنسی	ازدواج	ازدواج
	ازدواج	دیدگاه اسلام و سایر مکاتب فکری پیرامون ازدواج ضرورت ها و پیش نیازهای ازدواج (زمان، بلوغ فکری، اجتماعی، اقتصادی و...)

ملاک های انتخاب همسر	
آیین و اخلاق همسرداری	
نقش و عملکرد زوجین و خانواده	
مهارت های اجتماعی و بین فردی	
تعامل با جنس مخالف	تعامل با جنس مخالف
نابهنجاری ها و انحرافات جنسی (زنا، چند شوهری و ...)	
احکام شرعی	
جایگاه و نقش پدر	
جایگاه و نقش مادر	
جایگاه و نقش فرزندان	تعاملات در خانواده
حریم روابط در خانواده	
محرم و نامحرم (احکام شرعی و اخلاق اجتماعی)	
روابط اجتماعی در اقوام و خویشان	
تولید مثل در ادیان و مکاتب فکری	
تولید مثل در گیاهان و جانوران	تولید نسل
فیزیولوژی سیستم تولید مثل در انسان	
احکام آمیزش جنسی (اخلاق آمیزش جنسی)	

روش های یاددهی - یادگیری در برنامه درسی تربیت جنسی

پرسش فرعی سوم این بود که روش های تدریس (یاددهی- یادگیری) برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت ها معصومین (علیهم السلام) چیست؟ روش های یاددهی - یادگیری (تدریس) مصداق برنامه درسی عملیاتی یا اجرایی می باشند و دال بر آن چه که در کلاس های درس رخ می دهد می باشند. بر اساس اصول برنامه ریزی درسی (با نگرشی سنتی و محافظه کارانه) بایستی بین هدف ها و محتوای برنامه درسی قصد شده با آن

چه که در کلاس های درس رخ می دهد، همخوانی خوبی وجود داشته باشد. هرچند بر حسب نوع نظام برنامه ریزی و عوامل آموزشی موجود در محیط آموزشی مقدار این همخوانی متنوع و متفاوت می شود و حتی برخی باور دارند که بسته به توان حرفه ای و هنر معلم رویکرد اجرایی می تواند متفاوت باشد و حتی با هدف ها از پیش تعیین شده همخوانی نداشته باشد، اما در این پژوهش بر اساس ساختار نظام متمرکز برنامه ریزی درسی در ایران این پیش فرض مد نظر قرار می گیرد که بایستی همخوانی بین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده وجود داشته باشد. لذا، با تاکید بر همخوانی روش های پیشنهادی یا مستخرج از مبانی با هدف ها و رئوس محتوای پیشنهاد شده، مهم ترین روش های اجرای برنامه درسی تربیت جنسی و روش های یاددهی - یادگیری به شرح زیر مطرح می شود.

جدول ۴ - روش های یاددهی - یادگیری (روش های تدریس) برنامه درسی تربیت جنسی.

تم اصلی	مقوله های اصلی	مقوله های فرعی
	روش های مستقیم	روش سخنرانی
		روش پرسش و پاسخ
روش های یاددهی - یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی		روش تفحص گروهی
		روش حل مسئله
		الگو و اخلاقی بودن
		غنی کردن اوقات فراغت
	روش های غیر مستقیم	موعظه و اندرز
		امر به معروف و نهی از منکر
		قصه گوئی و داستان

با توجه به هدف ها و رئوس محتوای مطرح شده و نیز مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهشی، روی هم رفته، می توان روش های یاددهی - یادگیری در برنامه درسی تربیت جنسی را به دو مقوله اصلی روش های مستقیم و روش های غیر مستقیم تقسیم کرد. در روش های مستقیم مجری برنامه درسی هدف ها و محتوای از پیش تعیین شده را با یکی از روش های فعال یا سنتی تدریس و یادگیری اجرا می کند که در این مقوله دو روش فعال یعنی روش تدریس تفحص گروهی و روش تدریس حل مسئله پیشنهاد شده است. در این روش ها اغلب موضوع به صورت یک مسئله یا موقعیت مبهم به وسیله معلم یا مجری برنامه مطرح می شود و پس از آن یادگیرندگان به صورت فردی یا گروهی دعوت به گرد آوری داده ها، بررسی ابعاد موضوع، ارائه راه حل ها یا فرضیه، نقد و بررسی راه حل ها و رسیدن به نتیجه را دنبال می کنند. در مقوله دوم که روش های غیر مستقیم

می باشد، سعی می شود فضا و محیط یاددهی یادگیری همراه یا غنی از محرک هایی رشد دهنده و هدایت کننده شود. در این مقوله روش های الگو یا اسوه بودن مجری، امر به معروف و نهی از منکر، موعظه و پند، قصه گوئی یا طرح داستان های اخلاقی که کلیت آن ها هدایت و ارشاد مخاطب را پی گیری می کنند، مطرح شده است. در این روش ها محتوا یا مباحث تخصصی جنسی مطرح نمی شود، اما شرایط و فضای یاددهی یادگیری آکنده از محرک های رشد دهنده و هدایت کننده می شوند و معلم بیش تر نقش مربی ای را ایفا می کند که در کنار سایر ابعاد رشد و تربیت، بعد تربیت جنسی را نیز در نظر می گیرد.

الگوها و روش های ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی

پرسش فرعی چهارم پژوهش این بود که روش های ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی نوجوانان بر اساس آیات قران و روایت های معصومین (علیهم السلام) چیست؟ ارزشیابی همواره به عنوان یکی از عناصر اصلی برنامه درسی مطرح بوده و می باشد. در واقع، در این فرایند تلاش می شود تا با گرد آوری و دسته بندی داده ها میزان دست یابی به هدف ها و موثر بودن محتواهای ارایه شده بررسی شود و انحراف ها و کاستی ها مشخص گردد که البته همواره همراه با قضاوت و داوری درباره فرایندهای ذکر شده می باشد.

از معصومین (ع) نظیر رسول اکرم (ص)، امیرالمؤمنین (ع) و امام صادق (ع) در این باره روایت های متعددی نقل شده است. از جمله این روایت را امام صادق (ع) از رسول اکرم (ص) نقل کردند که رسول خدا فرمودند: «هر گاه هنجارشکنی، حریم شکنی و معصیت خدا به صورت علنی و آشکار صورت پذیرد، هر چند هنجار شکنان اندک باشند و اکثریت مردم، افرادی قانونمند و هنجارمند باشند، ولی این اکثریت نظارت و کنترل را رها کنند، عذاب خواهند شد». آنگاه امام صادق (ع) خود دلیل عذاب اکثریت بی توجه به نظارت اجتماعی را این چنین بیان فرمودند: «و ذلک انه یذل بعمله دین الله و یقتدی به اهل عداوة الله» «یعنی خدا اکثریت هنجارمند، ولی بی توجه به نظارت اجتماعی را به این دلیل عذاب می کند که آنان با ترک نظارت و کنترل بر افراد هنجارشکن، به کجروان جامعه فرصتی می دهند تا به صورت علنی و آشکار، دین خدا و باورهای عمومی مسلمانان را به تدریج تضعیف نمایند و هنجار شکنان احساس پیروزی کنند و فرهنگ دینی به حاشیه برود و خرده فرهنگ کجرو غالب گردد». حضرت علی بن ابی طالب (ع) نیز در وصیت خویش به فرزندان خود درباره پیامدهای منفی بی توجهی به نظارت و کنترل انحرافات یادآور می شوند که: هر گاه نظارت بر رفتارها را رها کنید، نتیجه آن تسلط انسان های هنجارشکن، کجرو و منحرف بر جامعه صالحان است. در آن صورت، طلب خیر و استمداد از خدای سبحان سودی ندارد و خدا پاسخ مثبت نخواهد داد زیرا تسلط افراد کجرو و منحرف بر فرهنگ جامعه، نتیجه سستی و بی توجهی شما به وظیفه

اجتماعی خود، یعنی نظارت و کنترل اجتماعی می باشد. فارغ از دلالت های آن برای نظام سیاسی و اجتماعی این سخنان معصومین (علیهما السلام) می تواند پیام و دلالت تربیتی نیز داشته باشد. لذا، نظارت و ارزیابی رفتارهای اجتماعی مخاطبان به عنوان یک مأموریت برای مجریان برنامه های آموزشی و درسی تعریف می شود.

نکته دیگری که باید به آن اشاره کرد این است که نمی توان برای برنامه درسی تربیت جنسی یک روش یا رویکرد ارزشیابی را توصیه و تجویز نمود بلکه با توجه به ماهیت و حساسیت موضوع معلمان و مجریان برنامه های درسی بایستی تصمیم بگیرند که از چه روش و رویکردی در ارزیابی مقدار دستیابی به هدف های برنامه و یا ارزشیابی سیمای برنامه درسی تجربه شده دانش آموزان در حوزه تربیت جنسی استفاده کنند. بر اساس آن چه که ذکر شد دو مقوله مجزا را می توان در ارزیابی برنامه درسی تربیت جنسی ذکر کرد: 1- ارزیابی کل برنامه درسی تربیت جنسی و عناصر آن که بایستی با روش های کمی و کیفی و پژوهشی این ارزیابی صورت گیرد به گونه ای که با انواع ابزارهای و روش های گرد آوری داده ها صورت گیرد تا یک ارزیابی کامل و جامع از برنامه درسی تربیت جنسی صورت گیرد، بنابراین، بر اساس مبانی نظری ارزشیابی برنامه درسی و رویکردها معرفی شده، رویکرد ترکیبی ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی توصیه می شود که متناسب با سطح توان، تجربه و صلاحیت های حرفه ای معلم و مجری برنامه درسی از انواع روش های کمی و کیفی با رویکرد پژوهشی استفاده شود. 2- ارزشیابی برنامه درسی تجربه شده تربیت جنسی که تاکید بر کمیت و کیفیت تجارب و یادگیری های جنسی دانش آموزان و مخاطبان برنامه درسی تربیت جنسی دارد. در این مقوله نیز با تاکید بر اندیشه آیزنر (Eisner, 1994) معلم نبایستی ارزشیابی خود را محدود به آزمون های مداخله - کاغذی و یا آزمون های شفاهی کند بلکه با توجه به ماهیت و پیچیدگی و ظرافت حوزه تربیت جنسی بایستی به مخاطبان فرصت داد و زمینه را مهیا کرد تا بتوانند به هر شکلی که می توانند بازخورد لازم را داشته باشند. بنابراین، تاکید بر انعطاف پذیری در بکارگیری آزمون ها و وسیله های گرد آوری داده ها پیرامون کمیت و کیفیت تجربه های تربیتی مخاطبان مورد تاکید می باشد. ممکن است یک نوجوان با ترسیم یک تصویر از سیمای بدن انسان بتواند چگونگی یادگیری خود را در مبحث آناتومی و فیزیولوژی جنسی انسان نشان دهد، ولی یک نوجوان دیگر به صورت کلامی یا نوشتن یک داستان و تشبیه بدن انسان به یک خودرو، ادراک خود را بازتاب کند.

بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهشی مطالعات برنامه درسی و نیز مبانی برنامه درسی تربیت جنسی می توان الگوها و روش های ارزشیابی زیر را مطرح کرد.

جدول ۵ - الگوها و روش های ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی.

مقوله های اصلی	مقوله های فرعی	تم اصلی
ارزشیابی محتوای یادگیری و کتب تربیت جنسی و نحوه سازماندهی آن	ارزشیابی هدف ها قصد شده	الگوها و روش ارزشیابی برنامه درسی
ارزشیابی روش ها و رویکردهای یاددهی- یادگیری	ارزشیابی فرایند ارزشیابی برنامه	تربیت جنسی
ارزشیابی محیط و فضای تربیت جنسی	ارزشیابی زمان اختصاصی	ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی
ارزشیابی صلاحیت های حرفه ای معلمان و مجریان برنامه	ارزشیابی فضای تربیت جنسی	
ارزشیابی سایر فعالیت ها و فرصت ها	ارزشیابی صلاحیت های حرفه ای معلمان و مجریان برنامه	

روش ها و رویکردهای سنتی ارزشیابی (آزمون های ممداد - کاغذی، شفاهی و ...
روش ها و رویکردهای نوین ارزشیابی (ارزشیابی توصیفی، خودگزارش دهی و...)

ارزشیابی برنامه درسی تجربه شده (یادگیری های نوجوان)

بر اساس محتوای جدول 5 ارزشیابی جامع و کامل برنامه درسی تربیت جنسی بایستی همواره مورد توجه و تاکید نظام آموزشی باشد به گونه ای که هم ماهیت و کمیت و کیفیت عناصر برنامه درسی قصد شده و در حال اجرا ارزشیابی شود و هم برنامه درسی تجربه شده تربیت جنسی. یک ارزشیابی همه جانبه می تواند زمینه های اصلاح هر چه بهتر برنامه یاد شده را فراهم سازد. از آن جایی که تجربه جنسی فقط جنبه دانشی ندارد و بسیاری از تجارب جنسی جنبه عملکردی دارند لذا، مشارکت همه جانبه نوجوان و یادگیرنده در فرایند ارزشیابی، فراهم کردن فضای آزاد و انعطاف پذیر ارایه بازخورد با هر وسیله و روشی که یادگیرنده ترجیح می دهد، باید مورد تاکید قرار گیرد. فرض کنیم در محتوای یادگیری مباحثی درباره رفتارهای انحرافی و نابهنجاری های جنسی (نظیر استمناء و استشهائ و...) گنجانده شده است این که آیا پس از اجرای این محتوا در عملکرد و جهت گیری های رفتاری دانش آموزان تغییری ایجاد می شود یا نه را نمی توان به آزمون ممداد کاغذی محدود کرد و لازم می شود در فضایی دوستانه و انعطاف پذیر به خود گزارش نویسی ها اکتفا کرد.

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش ابتدا مبانی تربیت جنسی از منظر قرآن و روایت ها معصومین (علیهم السلام) استخراج گردید که در این مبانی هفت مقوله اصلی یا طبقه چون؛ طبیعی بودن غریزه جنسی در انسان، توجه به غریزه جنسی به عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ دهی به غریزه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک دامنی، رعایت حریم روابط در ارتباطات خانوادگی و اجتماعی و تولید نسل معرفی و مطرح شد و بر اساس آن هدف‌های برنامه درسی تربیت جنسی، رئوس محتوای کتاب های درسی و برنامه درسی تربیت جنسی، روش های یاددهی -یادگیری و ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی معرفی گردید. با توجه و استناد به مبانی نظری و نیز پژوهش های انجام گرفته با رویکرد همسوسازی¹ (یا سه سوسازی طرحی است که هدف آن استخراج داده ها از منابع متفاوت، اما مکمل یکدیگر می باشد تا بتوان یک موضوع یا مسئله را به خوبی درک کرد) محتوای این عناصر برنامه درسی معرفی شد. در واقع سه سوسازی از این جنبه مورد استناد قرار گرفته است که مبانی برخاسته از آیات قرآنی و روایت های معصومین، استناد به پژوهش ها مربوط و مبانی نظری (که بیش تر جنبه روان‌شناختی و جامعه شناختی داشته اند) مورد توجه قرار گرفته است. در واقع، با روش تحلیل محتوای استقرایی منابع قرآن و روایت ها مطالعه شده است و پژوهش های مشابه و مبانی نظری مطرح شده در دو دهه اخیر پیرامون این حوزه تربیت جنسی نیز مورد غفلت قرار نگرفته است. از جمله پژوهش‌هایی که ارتباطی مستقیم تر با عنوان این پژوهش دارند، پژوهش های نصیری و جعفری (Nasiri and Jafari, 2010)، هائولو و همکاران (Haolo and et al, 2006)، محمدی و مرزوقی (Mohammadi and Marzooghi, 2012)، رهنما، علیین و محمدی (Rahnama, Elliein, Mohammadi, 2007)، فرمهینی فراهانی (Farmahini Farahani, 2014) و سانجاکدار (Sanjakdar, 2005) می باشند که در استخراج مولفه های مربوط به محتوا و هدف ها برنامه درسی تربیت جنسی از آن ها بهره گرفته شده است.

بر اساس دلالت های ذکر شده، مهم ترین هدف های که برای برنامه درسی تربیت جنسی مطرح شد، عبارت بودند از: شناخت، ارزش قایل شدن و اقدام به تکمیل هویت و نقش جنسی، آگاهی، داشتن نگرش مثبت از چگونگی تعامل شایسته با جنس مخالف، شناخت، ارزش گذاری به نقش و ماهیت ازدواج و اقدام متناسب، فهم و ارزش گذاری و داشتن اقدام آکنده از حیاء و عفت در جامعه و روابط بین فردی.

¹ - Triangulation

آن چه مهم است در هدف های ذکر شده بایستی هم جنبه یا حیطه شناختی و هم حیطه های عاطفی و عملکردی یادگیری مورد نظر قرار گیرد. مایکل (2007) نیز تاکید کرده است که برنامه درسی تربیت جنسی بایستی دانش آموزان را با روش های حفظ و مراقبت جنسی آشنا کند و پاسخ گوی پرسش ها و دغدغه های آنان در این حوزه باشد. محمدی و مرزوقی (2012) نیز تاکید نموده اند که برنامه درسی سلامت و تربیت جنسی باید آگاهی کودکان و نوجوانان را درباره رفتارهای مخاطره آمیز جنسی بالا ببرند به گونه ای که افراد به یک خودکنترلی برسند. سانجاکار (2005) نیز لزوم توجه به تربیت انسان های خودساخته که عفت را در رفتارهای خود رعایت نمایند را با تکیه بر مبانی اسلام (قرآن و حدیث) مورد توجه و تاکید قرار داد و مهم ترین هدف تربیت جنسی را همین امر دانسته است. فیشر و فیشر (1992) نیز تاکید داشته اند که تربیت و آموزش جنسی و بهداشت جنسی باید جنبه های شناختی، عاطفی و عملکردی را در نظر داشته باشد.

محتوا به عنوان مهم ترین عنصر برنامه درسی که در اختیار دانش آموزان قرار دارد، باید در برگزیده رئوس و محورهایی باشد که ضمن همخوانی داشتن با هدف های کلی و غایی برنامه درسی تربیت جنسی مباحثی متناسب با سطح رشد و درک و فهم دانش آموزان فراهم سازد. مغفول مانند برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی باعث شده است که هیچ کتابی با عنوان بهداشت و سلامت جنسی متناسب با سطح رشد نوجوانان در مدارس وجود نداشته باشد و یادگیری های دانش آموزان و نوجوانان محدود به مطالعه منابع و کتاب های غیر درسی شده است که به خاطر نبود نظارت کافی و نداشتن بحث های هدایتی به احتمال زیاد اشتباه آموزی ها را در پی دارند و فاقد اعتبار کافی می باشند. امروزه رسانه ها و محیط های مجازی به جز کتاب های درسی تدوین شده منبع پاسخ گویی به پرسش ها و دغدغه های جنسی نوجوانان می باشند و از مهم ترین رئوس محتوایی چون چیستی گزینه جنسی، شیوه های کنترل و چگونگی پاسخ گویی مناسب با آن، تشریح نکات بهداشتی مرتبط با بلوغ، سلامت جنسی، شناخت نابهنجاری های جنسی و پیامدهای آن، شناخت و تعامل شایسته با جنس مخالف، مهارت های ارتباطی و اجتماعی لازم جهت تعامل شایسته و ... خالی می باشند و یا آموزش های ناقصی را در پی دارند. لذا، لازم است یک کتاب درسی در دوره متوسطه برای نوجوانان با عنوان برنامه درسی تربیت جنسی وجود داشته باشد تا منبع دانشی و ارتقای نگرشی و توانشی خوبی برای نوجوانان جهت رویارویی درست با مسایل جنسی باشد. فرمینی فراهانی (2014) در بررسی محتوای مناسب تربیت جنسی تاکید کرده است که یک محتوای مناسب بایستی شیوه های تعدیل و کنترل گزینه جنسی، تشریح نکات بهداشتی در سنین بلوغ، تاثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی، آگاهی از بیماری ها و خطرهای رفتارهای نابهنجار جنسی را در برد داشته باشد. ادوین و لوپز (2010) نیز تاکید کردند که در محتوای تربیت جنسی بایستی به بیماری های مرتبط با مسایل جنسی چون بیماری های

مقاربتی، سن باروری و... اشاره شود تا آگاهی دانش آموزان پیرامون این مسایل بهبود یابد و کم تر شاهد رفتارهای پرخطر جنسی در نوجوانان باشیم. هائولو و همکاران (2006) نیز به اهمیت اینترنت و محتوای مجازی در تربیت جنسی نوجوانان اشاره کرده اند و تاکید کرده اند که باید از این فضاها برای اصلاح نگرش نوجوانان استفاده کرد.

هر برنامه درسی قصد شده ای بایستی شرایط اجرایی آن در مدارس و نظام آموزشی مهیا شود تا فاصله ای بین آن چه که تصمیم گرفته شده با آن چه که در کلاس درس رخ می دهد به وجود نیاید، لذا با عنایت به مبانی برنامه درسی تربیت جنسی و پیشینه پژوهشی دو گروه روش های مستقیم (فعال و سنتی) و نیز روش های غیر مستقیم (روش های زمینه ساز و غیر رسمی) به عنوان روش های یاددهی- یادگیری و اجرای برنامه درسی تربیت جنسی پیشنهاد شد. کونتون (2008) در پژوهش خود تاکید کرده است که آن دسته از معلمانی که در زمینه مسایل جنسی با فراگیران خود صحبت و بحث داشته اند و از روش های چون ایفای نقش، نمایش، سخنرانی استفاده کرده اند موفق شده اند سطح ادراک بهتر و بالاتری نسبت به مسایل جنسی ایجاد کنند. مایکل (2007) تاکید کرد که پیرامون مسایل جنسی بایستی زمینه بحث و گفتگو در کلاس درس فراهم شود. هائولو و همکاران (2006) نیز بر استفاده از یادگیری به کمک موبایل¹ و استفاده از فضای اینترنت به عنوان وسیله ارتقای دانش جنسی تاکید کرده اند.

با توجه و استناد به مبانی نظری ارزیابی برنامه درسی دو مقوله، ارزیابی کل برنامه درسی تربیت جنسی با تاکید بر ارزیابی همه عناصر برنامه و با رویکردی جامع نگر و نیز ارزشیابی برنامه درسی تجربه شده تربیت جنسی مطرح شد.

به دلیل مغفول بودن برنامه درسی تربیت جنسی در بیش تر نظام های آموزشی و حتی مغفول ماندن حوزه ارزشیابی آموزش و تربیت جنسی در بیش تر پژوهش ها استنادهای پژوهشی پیرامون ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی وجود ندارد (تا آن جایی که پژوهشگر جستجو کرده، مشاهده نشده است)، اما آن چه که مسلم هست این هست که در اسلام نظارت با رویکرد ارشادی همواره مورد تاکید بوده است. بنابراین، نظام آموزشی و برنامه های درسی به عنوان یک مصداق از تعامل و فعالیت اجتماعی نمی تواند فارغ از نظارت باشد.

هر چند در گستره جهانی و در دانشگاههای برتر جهان که مطالعات پیرامون مسایل جنسی عمیق تر و همه جانبه تر هست، تلاش انجام گرفته است که ابزارهای پژوهشی و مطالعاتی مربوط به متغیرها و مولفه ها و رفتارهای جنسی ساخته و معرفی شوند منتهی در کشور ما حوزه پژوهشی مسایل و موضوع های جنسی نوظهور و نوپا می باشد و از این جنبه نیز ضعف محتوایی و ابزاری

¹ - Mobile Learning

وجود دارد. برای مثال، کتابی با عنوان راهنمای ابزارهای اندازه گیری مسایل جنسی تالیف کلایو دیویس و همکاران (2012) در 658 صفحه وجود دارد که در آن انواع ابزارهای دارای دو ویژگی علمی و فنی روایی و پایایی معرفی شده است که مسایل مرتبط با امور جنسی را می‌سنجند. در این کتاب بیش از 200 ابزار سنجشی رفتارهای جنسی با توضیح‌های کامل آن‌ها شامل هدف ابزار، تعداد پرسش‌ها و ابعاد، روش نمره گذاری و تفسیر نمره‌ها، زمان مورد نیاز، چگونگی تفسیر داده‌ها و فرایند ساخت و برآورد روایی و پایایی آن‌ها معرفی و ارائه شده است. افزون بر این کتاب قدیمی تری با عنوان راهنمای مسایل جنسی و بارداری نوجوانان: ابزارهای ارزیابی و پژوهش، نیز به وسیله کارد جوزفینا (1993) در 280 صفحه تالیف شده است که این کتاب ابتدا مفاهیم و نظریه‌های مرتبط با مسایل جنسی را به طور خلاصه مطرح می‌کند و سپس ابزارهای سنجشی و پژوهشی مرتبط با مسایل جنسی و بارداری را معرفی می‌کند. در انتها به چند پیشنهاد برآمده از نتایج پژوهش اشاره می‌شود؛

- به دفتر برنامه ریزی و تالیف کتاب‌های درسی پیشنهاد می‌شود برنامه درسی تربیت جنسی را در دوره‌های گوناگون تحصیلی در کنار برنامه‌های درسی ریاضیات و علوم و ... بگنجانند و از الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت جنسی به عنوان راهنمای تالیف استفاده کنند.
- به دفتر برنامه ریزی و تالیف کتاب‌های درسی و کارگروه‌های دوره متوسطه در سازمان و وزارت آموزش و پرورش توصیه می‌شود کتاب راهنمای برنامه درسی تربیت جنسی را با تاکید بر مبانی قرآن و روایت‌های معصومین (علیهم‌السلام) تالیف و در اختیار مربیان تربیتی و مدارس متوسطه قرار دهند.
- به معلمان و مربیان تربیتی مدارس متوسطه پیشنهاد می‌شود مبانی تربیت جنسی معرفی شده را همواره مطالعه کنند و با رویکردی پژوهشی و اندیشمندانه، دانش، بینش و توان خود را برای اجرای بهینه برنامه درسی تربیت جنسی، مهیا کنند.
- به مدیران و مربیان تربیتی مدارس متوسطه پیشنهاد می‌شود که همواره زمینه بحث و طرح مسایل جنسی را برای دانش‌آموزان متوسطه فراهم سازند تا بتوانند نظارت و هدایتی بهتر از رفتارهای جنسی داشته باشند چرا که در صورت فراهم نشدن شرایط، نوجوان نیاز به پاسخگویی به دغدغه‌های جنسی را از منابع غیر هدایتی جستجو می‌کند و ممکن است با انحرافات مواجه یا دچار شود.

References

- Al Quran Alkarim.
- AlKashef Alghata, M. (2005). Supreme paradise.(Translated by Mohammad Ali Ghazi).Qom: Darol Anvarol Mahdi;(In Arabic).
- Andersen, B. L. & Cyranowski. J. M. (1994). Schemas, Sexuality and Romantic Attachment Journal of Personality and Social Psychology, 1998, Vol. 74. No 5, 1364 – 1379.
- Annoman, M. (1994). The pillars of Islam and mentioned Halal and Haram issues and Jurisprudence. (translated by abdollah Omidvar). Qom: Esmaeilian. (In Arabic).
- De Matos, M., Reis, M., Ramiro, L., & Ribeiro, J. (2014). Sexual Education in Schools in Portugal: Evaluation of a 3 Years Period. Creative Education, 2014, 5, 1353-1362. Published Online August 2014 in SciRes.<http://www.scirp.org/journal/cehttp://dx.doi.org/10.4236/ce.2014.515154>.
- Boland Hemmatan, K. (2014). Representation of how parents lived experiences of sexual ethics education to children. Quarterly Journal of Family Counseling and psychotherapy, Vol 4, No 4.720-748.
- Dashti, M. (2008). Nahjol Ballagheh. Qom: Habib.(in Persian)
- Emmy Wong, M.Y., & Lawrence Lam, T.M. (2013). Sexual knowledge, attitudes and values among Chinese migrant adolescents in Hong Kong.Health, Vol.5, No.12, 2210-2217 <http://dx.doi.org/10.4236/health.2013.512300>
- Esere, O. M. (2008). Effect of sex education programme on at-risk sexual behavior of school-going adolescents in Ilorin, Nigeria.African Health Sciences, Vol 8 No 2 , pp 120-126.
- Ebrahimi Harestani, A., Mahram, B., & Liaghatdar, M. (2015).The Analysis of Null Curriculum in Sex Education: Focusing on the Male Students at Junior High School.Research in Curriculum Planning, Vol 12. No 17(continues 44).pp 26-40.(in Persian).
- Eisner, E. (1994). The Educational Imagination: On the Design and Evaluation of School Programme. NJ: MacMillan
- Fateni, A. (1903).Remember topics.Organization of Libraries, Museums and Documents Center of Astan Quds Razavi .(in Persian).
- Farmahini Farahani, M. (1999).Encyclopedia of Educational Sciences. Tehran: Asrare Danesh.
- Farmahini Farahani, M. (2004).The Favorite Content for Sexual Education in Secondary school textbooks .Journal of Behavior, Vol 11, No 9, pp.1-14.(in Persian).
- Farmahini Farahani, M. (2007). Human and Sexual Health: Sexual Education. Tehran: Alborz.(in Persian).
- Faghihi, A. Shokoohi Yekta, M. & Parand, A. (2008). Sexual education of Children and Teenagers from viewpoint of Islamic and Psychology studies.Quarterly Journal of Islamic Education, Vol 7, no 51..(in Persian).

- Faghihi, A. (2014). Sexual Education: Foundational, Principles and Methods in Quran and Hadith. Qom: Darolhadis.(in Persian).
- Faghihi, A. (2008). The study of hadith in context of educational approaches in to Prevention of abnormal sexual behaviors.Journal of Islamic education, Vol 3, No 6.pp 27-56.
- Fentahun, N., Assefa, T., Alemseged, F & Ambaw, F. (2012). Parents Perception, Students and teachers Attitude towards School Sex Education.Ethiop J Health Sci. Vol. 22, No. 2. Pp 99-106.
- Feyz Kashani, M. (2007). White Almahjh in refining neighborhoods. Qom: Mohebbin.(in Persian).
- Fisher, J. D. & Fisher, W.A. (1992). Changing AIDS-Risk Behavior. Psychological Bulletin 111.453-474.
- Gholtash, A. (2011). The Social and Political Foundation of Education: The Comparative study of approaches and Views of Citizenship Education. The journal of Foundation of Education, Vol 2, No 1, pp47-64.
- Gholtash, A. (2012). Citizenship Education: Approaches, Views and Curriculum. Tehran: Yadvare Ketab.(in persiabn).
- Ghomi, A. (1996).Iceberg Qadeer. Qom:Center campus spreads attended Masoumeh.(in Persian).
- Gilliam, M., Jagoda, P., Heathcock, S., Orzalli, S ., Saper, C., Jessyca, D., & Wilson , C. (2016). Life Changer: A Pilot Study of a Game-Based Curriculum for Sexuality Education. Pediatr Adolesc Gynecol, Vol 29 (2016) 148e153.
- Hua- Lou, Ch. Zhao, Q. & Gao, E.Sh. (2006). Can the Internet Be Used Effectively to Provide Sex Education to Young People in China? Journal of Adolescent Health, 39 (5): 720-728.
- HoreAmoli, M. (1972).Means Shiites. Tehran: Almaktabol Eslamieh.(in Persian).
- Hobzi, A. (1972).Interpretation Noralthaglin. Qom: Almatbeh alelmieh.
- Hoveizi, A. (1972).Nooralthagalain.(translated by Seyed Hashem Rasooli). Qom: Matbaeh Alelmieh
- Huberman, B. (2015). Growth and Development Ages 13 -17(What Parents Nedd to Know). Advocates For Youth. www.advocatesforyouth.org
- Kajbaf, M. B. (2005).Behavior of sex education in religious thought. Journal of Strategic Studies Women, Vol 27.pp 113-144.(in Persian).
- Karimi, A. (2008). The handbook of Sexual Health in Children and Teenagers. Tehran: Resaneh Takhasosi.(in Persian).
- Kolini, M. (1996). Al-Kafi Principles (translated by Mohammad Bagher Kamerei). Qom: Osveh.(in Persian).
- Khorasani, A. (2011). The Duty of Parents in to Sexual Education of Children. Return to:www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=178704.
- Maduakonam, A. (2001). Sex education in schools: A panacea for adolescent sexuality Problems. In R. U. N. Okonkwo & Romy Okoye (Eds.) The Nigerian

- Adolescent. In Perspective. Awka: Theo Onwuka and Sons Publishers, pp 74-82.
- Makarem Shirazi, N. (2008). Sample Commentary, Vol 20. Tehran: Habib.(in Persian).
 - Michael, Sh. (2007). Sexual Education: Why It's Important for Your Teenager? Available at: <http://www.Associatedcontent.com>.
 - MottaghiHendi, H. (1948). Kanzalomal in Sunan words and deeds. Beirut: Maktabol Eslamieh.(in Arabic).
 - Mohammadi, M., & Marzooghi, R. (2012). Presupposition of Sexual Health Curriculum from viewpoint of Islamic Tradition. Quarterly Journal of Research in Curriculum Planning, Vol 2, No 1. pp 53-89.(in Persian).
 - Majlesi, M. B. (1962). Sailor Lights. Vol 7. Beirut: Alyafa.(in Arabic).
 - Mohammad ebn Hassan, H. (1683). Means Shia.(Corrected by Abdolrahim Rabbani Shirazi). Qom: Allol Bait.(In Arabic).
 - Mohammad ebn Ali ebn Baboueih, Sh, S.(1996). Consolidation.(corrected by Seyed Hashem Hosseini Tehrani). Tehran: Islamic Publishing Corporation.(in Arabic).
 - Mohammad ebn Ali, Sh, S. (1996). The consolidation. Tehran: Habib.(In Arabic).
 - Mohammad ebn Babboeih, Sh , S. (1983). Qualities (translated by Modarrese Gilani). Tehran: Javidan.(in Persian).
 - Maduakonam, A. (2001). Sex education in schools: A panacea for adolescent sexuality Problems. In R. U. N. Okonkwo & Romy Okoye (Eds.) The Nigerian Adolescent. In Perspective. Awka: Theo Onwuka and Sons Publishers, pp 74-82.
 - Noori, M. (1966). The breeder issues. Beirut: Allol Bait.(in Arabic).
 - Nasiri, Y. & Jafari, S. E.(2010). Introduction to Fundation of Sexual Education in Islamic Education. Quarterly Journal of Islamic Study in Education. Vol 1, No 1, pp 119-137.
 - Naz, R. (2014). Sex Education in Fiji. Sexuality & Culture (2014) 18:664–687.
 - Rahnema, A., Elliein, H., & Mohammadi, H. (2007). Investigate and explain the principles and methods of sexual education based on Islamic perspective. Bimonthly Journal of scholar behavior, Vol 14, No 24, pp 98-110.
 - Payandeh, A. (1985). Eloquence Approach. Tehran: Javidan.(in Persian).
 - Reyshahri, M. (2007). The balance of wisdom.(Translated by Hamid Reza Sheykhi). Qom: Darolhadis.
 - Rachel, H. Vanderberg, M.D., Amy, H. Farkas M.D. , Elizabeth Miller, M.D., Ph.D. , Gina, S. Sucato, M.D., Aletha, Y. Akers, M.D., MPH, FACOG. , Sonya, B. Borrero, M.D., & MS1., (2016). Racial and/or Ethnic Differences in Formal Sex Education and Sex Education by Parents among Young Women in the United States. J Pediatr Adolesc Gynecol 29 (2016) 69e73.

- Sanjakdar, N. (2005). Teachers' struggle for an Islamically appropriate sexual health education curriculum at their school, M.Ed. thesis (unpublished) University of Melbourne, Australia.
- Seyed, R. (2008). Nahjol Balaghe.(translated by Ebrahim Manhaj). Qom: Habib.
- Tabarsi, H. (1986). Makarem ethics (translated by Seyed Ebrahim Mirbagheri).Tehran: Farahani.(in Persian)
- Tabrizi, M. (2014). Qualitative content analysis from viewpoint ofdeductive and inductive approaches.Quarterly Journal of Social Sciences, No 64, pp 105-136.
- Thomas, D. R. (2006). A General inductive approach for qualitative data analysis.American Journal of Evaluation. Vol27. No. 2.
- World Health Organization. (2011). The sexual and reproductive health of younger adolescents: Research issues in developing countries. Printed by the WHO Document Production Services, Geneva, Switzerland.

Archive.org